

ASYA, Arif Nihat

(1904 - 1975)

Şair ve yazar.

Asıl adı Mehmed Arif'tir. 7 Şubat 1904'te Çatalca'nın İnceğiz köyünde doğdu. Babası Ziver Efendi aslen Tokatlı, annesi Zehra Hanım ise Tırnovaıdır. Henüz yedi günlükken babasını kaybetmesi, annesinin de başka biriyle evlenmesi üzerine çocukluğunu akrabalarının yanında geçirmek zorunda kaldı. Balkan Savaşı sonunda İstanbul'a geldi. İlk tahsilini Kocamustafapaşa ve Haseki mahalle mekteplerinde tamamladıktan sonra Gülşen-i Maârif Rüşdiyesi'ne girdi. Buradan Bolu Sultânîsi'ne, oradan da Kastamonu Sultânîsi'ne geçti. Lise yıllarında Kastamonu'nun İstiklâl Savaşı'nı destekleyen heyecanlı havasını yaşadı. Bir süre sonra İstanbul Dârümuallimîn-i Âliyyesi'ne girdi, bir yandan da İstanbul Postahanesi'yle Anadolu Ajansı'nda çalıştı. 1928'de okulun edebiyat bölümünü bitirdi ve öğretmen olarak Adana'ya tayin edildi. Adana Lisesi ile kız ve erkek öğretmen okullarında on dört yıl edebiyat öğretmenliği ve idarecilik yaptı. 1950-1954 yılları arasında Adana milletvekili oldu, 1954'te tekrar öğretmenliğe döndü. 1959-1961 yıllarında Kıbrıs'ta çalıştı. 1962'de emekli oldu; 5 Ocak 1975'te Ankara'da öldü.

Şiir yazmaya pek erken yaşta başlayan Arif Nihat'ı şiirle ilgilenmeye yönelten ilk örnekler, I. Dünya Savaşı yıllarında bazı destancılardan Haseki'de okuyarak sattıkları harp destanları olmuştur. Daha çok şiir, mensur şiir, fıkra, deneme ve vecizeleriyle şöhret kazanan Arif Nihat edebiyat hayatına şiirle başladı. Şiir ve mensur şiirlerini *Hayat, Çağlayan, Türk Yurdu, Hisar, Elif, Defne, Türk Sanatı* ve *Devlet* gibi dergilerde yayımladı. *Görüşler ve Başak* adıyla iki de dergi çıkardı. Bazı fıkra, deneme ve vecizelerini ise *Türk Sözü, Demokrat, Yeni İstanbul* ve *Memleket* gazeteslerinde neşretti.

Arif
Nihat
Asya

Arif Nihat 1933 yılından itibaren Üsküdar Mevlevîhanesi'nin son şeyhi Ahmed Remzi Akyürek'le sıkı bir münasebet kurmuş ve onun teşvikleriyle, şiirinde geniş bir akis bulacak olan Mevlevî kültürünü yakından tanıma imkânı bulmuştur. *Kubbe-i Hadrâ* adlı kitabındaki şiirleri bütünüyle Mevlânâ ve Mevlevîlik'le ilgilidir. Aruz, hece ve serbest vezni başarıyla kullanan Arif Nihat'ın şiirine uyguladığı vezinlerde görülen bu çeşitlilik nazım şekillerinde de kendini göstermektedir. Onun şiirinde halk ve divan edebiyatı nazım şekilleri yanında modern edebiyatın nazım şekilleri de yer almıştır. En çok kullandığı nazım şekli ise rubâidir. İşlemiş olduğu başlıca temalar arasında kahramanlık ve tarih duygusu, din, aşk, tabiat ve memleket güzellikleri önde gelmektedir. Şiirleri arasında, *ebced** hesabıyla tarih düşürdüğü manzumeler de önemli bir yer tutar. Arif Nihat'ın millî değer ve şahsiyetleri konu alan şiirleriyle dinî iman ve heyecanı işleyen şiirleri, 1950'den sonra yetişen yeni nesillerde tarih suurunun ve dinî duyguların uyanmasında ve gelişmesinde önemli rol oynamıştır. "Bayrak", "Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor", "Fetih Davulları", "Selimler", "Kubbeler", "Süleymaniye" gibi şiirleri bu konuda yazılmış olanların en tanınmışlarıdır. "Naat"ı ise duyguyu ve estetik bakımından son devirlerde bu vadiye kaleme alınmış en mükemmel örnekler arasında yer alır. Şiirlerinde günlük Türkçe'yi bir sanat dili haline getirerek kullanan Arif Nihat'ın rahat, özentsiz ve sade bir üslubu vardır. Dilin âhengine önem vermiş, vezinsiz şiirlerinde bile bir iç âhenk kurmayı başarmıştır. Şiiri üzerinde Yahya Kemal'in açık tesiri görülmektedir.

Eserleri. Şiirleri: *Heykeltraş* (İstanbul 1340 r.), *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* (İstanbul 1945), *Rubâiyât-ı Ârif* (Ankara 1956), *Kökler ve Dallar* (İstanbul 1964), *Kıbrıs Rubâileri* (Ankara 1964), *Nisan* (Ankara 1964), *Emzikler* (1964), *Duâlar ve Âminler* (İstanbul 1967), *Kova Burcu* (1967), *Kubbe-i Hadrâ* (1967), *Yürek* (1968), *Avrupa'dan Rubâiler* (1969), *Köprü* (1969), *Aynalarda Kalan* (1969), *Basamaklar* (1971), *Divançe-i Ârif* (1971), *Şiirler* (seçmeler 1971). **Mensur Şiirleri:** *Yastığının Rüyası* (Adana 1930), *Âyetler* (Adana 1936). **Nesirleri:** *Kanatlar ve Gagalar* (vecizeler 1945), *Enikli Kapı* (1964), *Terazi Kendini Tartmaz* (1967), *Tehdit Mektupları* (1967), *Onlar Bu Dilden Anlar* (Ankara 1970),

Aramak ve Söyleyememek (1976), *Kanatlarını Arayanlar* (1976).

Arif Nihat Asya'nın, daha önce yayımlanmamış yazılarıyla beraber bütün eserleri 1975-1977 yılları arasında yedisi şiir, beşi nesir olmak üzere on iki kitaplık bir külliyyat halinde Ötügen Neşriyat tarafından basılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

A. Nihat Asya, *Şiirler* (haz. Ahmet Kabaklı), İstanbul 1971, Giriş, s. I-XLVIII; Mehmet Kaplan, *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, İstanbul 1973, s. 383-389; Mehmet Çınarlı, *Sanatçı Dostlarım*, İstanbul 1979, s. 25-39; A. Hamdi Tanpınar, "Yastığının Rüyası", *Görüş*, sy. 2, Ankara 1930, s. 122-123; Yavuz Bülent Bâkiler, "Arif Nihat Asya ile Son Konuşma", *Töre*, sy. 46, Ankara 1975, s. 50-57; Sadık Kemal Tural, "Arif Nihat Asya", *TK*, sy. 160 (1976), s. 210-219; Ahmet Kot, "Asya, Arif Nihat", *TDEA*, I, 182-183.

NECAT BİRİNCİ

ASYÛT

(أسیوط)

Yukarı Mısır'da şehir ve bu şehrin merkez olduğu il.

Nil nehrinin batı yakasında Kahire ile Asvan arasında yer alır. Nüfusu 1986'da 273.191 olan şehir, Nil vadisinin en verimli topraklara sahip bölgesinde bulunmakta ve Yukarı Mısır'ın en hareketli yerleşim merkezlerinden birini teşkil etmektedir. Gerek eski çağlarda gerekse İslâmî devirlerde bölgedeki önemini devamlı olarak korumuştur. Asyût veya Uşyût, şehrin eski Mısır dönemindeki adı olan Siyut'un başına hemze getirilmek suretiyle Arapçalaştırılmış şeklidir; ancak Ortaçağ'a ait bazı kayıtlarda Sü-yût veya Seyût imlâsına da rastlanmaktadır. Helenistik devirde ise buraya, şehir tanrısı Wepwawet'in kurt başlı olması sebebiyle Lycopolis (kurt şehri) adı verilmiştir.

Amr b. Âs'ın Mısır'ı fethi sırasında müslümanların idaresine geçen Asyût, Fâtımîler'in son devirlerinde önemli bir idare merkezi idi ve aynı zamanda şeker kamışı üretimiyle de meşhurdur. Memlûkler ve daha sonra Osmanlılar döneminde gelişmesini sürdürdü. XVII. yüzyılda bölgeyi ziyaret eden Evliya Çelebi, Asyût'un Circâ eyaletine bağlı bir *kâşiflik** ve "150 akçelik bir kaza" olduğunu ve burada 360 dükkân, yirmi altı mes-cid, altı tekke, yedi medrese, yetmiş seb-bil, kırk sıbyan mektebi, bir dârülkurrâ ve iki dârülhadis ile tuğladan yapılmış 4800 ev bulunduğunu bildirmektedir.

Asyût şehir ve bölge olarak tarih boyunca idarî taksimatta birtakım değişikliklere uğramıştır. Osmanlı dönemindeki ilk önemli değişiklik, Mısır Valisi Nişancı Mehmed Paşa tarafından 1721'de kabilelerin yerleşim bölgeleri esas alınarak yapıldı. Daha sonra Asyût ilinin merkezi Circâ'ya nakledildi ve kuzey bölgesindeki köyler Menfelût vilâyetine, güney bölgesindeki köyler ise Circâ vilâyetine bağlandı; böylece Asyût vilâyeti ilga edildi ve Asyût şehri de Circâ ilinin sınırları içine alındı.

Asyût, Bulutkapan Ali Bey'in 1183 (1769-70) yılında çıkardığı isyan sırasında hadiselerin cereyan ettiği merkez olmuştur. Kavalalı Mehmed Ali Paşa yaptığı düzenlemede idarî bölgelerin sayısını azaltarak Mısır'da daha merkezîyetçi bir yönetime girmiş ve 1833'te Asyût "müdiriyet" haline getirilmiştir. Hidiv İsmâil Paşa ise ülkeyi üç ana bölüme ayırmış ve bu taksimatta Asyût'u Said bölgesine bağlı müdiriyetler arasına koymuştur. Şehir daha sonra artan öneminden dolayı 1890'da alınan bir kararla bağımsız "memuriyet" statüsüne geçirilmiş ve Hamra ile Velidiye nahiyeleri onun sınırları içine alınmıştır. XIX. yüzyılda şehrin öneminin artmasının başlıca iki sebebi, 1875'te demiryoluyla Kahire'ye bağlanması ve 1892-1902 yılları arasında Asyût Barajı'nın inşaa edilmesidir. 1938'de bu barajın yüksekliği artırılarak önüne hidroelektrik santrali da eklenmiştir.

Ortaçağ'da tarım ürünleriyle meşhur olan Asyût'ta endüstri ve ticaret de gelişmiştir. Sudan'ın çeşitli bölgelerine ihraç edilen meyve ve tahıl yanında kaliteli dokumalarıyla ünlü olan Asyût'a buralardan köle, fildişi ve boya maddeleri getirilirdi. Asyût'un bugün de hurma, buğday ve iri ayvaları meşhurdur; bölgede ayrıca yüksek kalitede afyon üretilir. Bunun yanında şehirde çeşitli tekstil fabrikaları bulunmakta, "debikî" diye bilinen ince keten kumaşlar yanında, Avrupa pazarlarında çok aranan üzeriye gümüş süslemeler aplike edilmiş bez ve siyah tül şallar da burada imal edilmektedir. Çok sayıda cami ve daha az kilise bulunan şehirde halkın çoğu müslüman olup yer yer hristiyanlar da yaşamaktadır. En meşhuru Celâleddin es-Süyûtî (ö. 1505) olan Süyûtî nisbeli birçok âlimin yetiştiği Asyût'ta 1957'de mühendislik dallarına ağırlık veren bir üniversite kurulmuştur.

Asyût şehrinin merkezi olduğu Asyût ili kuzeyde Minye, güneyde Sevhaç illeri arasında yer alır; nüfusu 2.059.000'dir (1983 tahmini).

BİBLİYOGRAFYA:

Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 193; İdrîsî, *Şifâtü'l-Mağrib*, s. 48-49; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, X, 791-794; Nâsir-ı Hüsrev, *Sefernâme* (trc. Abdülvahap Tarzi), İstanbul 1950, s. 16; Muhammed Mihri, *Sûdan Seyahatnâmesi*, İstanbul 1326, s. 90; M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı* (XIV. Yüzyıl Mısır Tarihine Dair Araştırmalar), İstanbul 1961, s. 171-172; Hasan İbrâhim, *İslâm Tarihi*, V, 412; VI, 59; C. H. Becker, "Asyût", *EI*² (İng.), I, 728-729.

MUSTAFA L. BİLGE

A'ŞÂ

(أشع)

Yirmi kadar
Arap şairinin lakabı.

Aşâ ve aşâvet masdarlarından sıfat olan bu kelime, gerek gece gerekse gündüz gözleri zayıf ve dumanlı gören, tavukkarası hastalığına tutulan kimseler hakkında kullanılmıştır. Bir kısmı Câhiliye döneminde bir kısmı da İslâm'dan sonra yaşamış olan yirmi kadar şair bu sıfatla birlikte kabilelerine nisbet edilerek anılmıştır. En meşhurları, Câhiliye devri şairlerinden A'sâ Meymûn b. Kays ile A'sâ Hemdân'dır (ö. 83/702). Öteki A'sâlar ise şunlardır: A'sâ Benî Esed veya A'sâ b. Bücre diye bilinen Câhiliye devri recez şairi Kays b. Bücre b. Kays; yine Câhiliye devri şairlerinden olup hicretten yirmi iki yıl kadar önce ölen A'sâ Benî Nehşel Esved b. Ya'fur; mersiye şairlerinden A'sâ Bâhile diye meşhur olan Ebû Kuhfân Âmir b. Hâris b. Riyâh (I/VII. yy.); muhadramûn'dan olduğu söylenmekle beraber Hz. Peygamber'in huzurunda bir urcûze* okuduğu için asaptan sayılan A'sâ Benî Hirmâz veya A'sâ Mâzin diye meşhur Abdullah b. A'ver (I/VII. yy.); A'sâ Benî Temîm diye tanınan A'sâ b. Nebbâs b. Zürrâe (I/VII. yy.); yazdığı methiyelerle Halife Velîd b. Abdülmelik'in takdirini kazanan hristiyan şair A'sâ Tağlib (Tağlibî) veya A'sâ Necvân lakaplarıyla meşhur olan Nu'mân b. Necvân b. Hâris (veya Rebîa b. Yahyâ) (ö. 92/710-11); A'sâ Şeybân lakabıyla şöhrat bulan, Ebû Rebîa oğullarından olduğu için de A'sâ Benî (Ebî) Rebîa diye bilinen Küfeli şair Abdullah b. Hârice (ö. 100/718 veya daha sonra); şair Kümeit el-Evsat'ın kardeşi ve İslâm devri şairi olup Câhiliye devri şairi A'sâ b. Bücre

gibi A'sâ Benî Esed diye anılan Hayseme (veya Talha) b. Ma'rûf (II/VIII. yy.); A'sâ Ukl lakabı ile anılan Kehmes b. Ka'neb (II/VIII. yy.); A'sâ Benî Davr (Davre) ve A'sâ Benî Hizzân lakaplarıyla şöhrat bulan Ermevîler devri şairi Abdullah b. Sinân (Dibâb) (II/VIII. yy.); A'sâ Süleyman diye tanınan ve Beşşâr b. Bürd ile karışıklıkla hicivleri bulunan Ebû Amr Süleyman (II/VIII. yy.). Bunlardan başka yaşadıkları zaman tam olarak bilinmeyen A'sâ Benî Avf Yezid b. Hâlid (Huleyd), recez şairi A'sâ Benî Mâlik b. Sa'd, A'sâ Benî Cillân Seleme b. Hâris, A'sâ Benî Tarûd (Tırvad) İyâs b. Âmir, A'sâ Benî Ukayl Muâz b. Kuleyb. İngiliz müsteşriki R. Geyer, yirmi iki A'sâ'nın tesbit edebildiği şiirlerini bir araya getirerek *The Dîwân of al-A'shâ* adıyla yayımlamıştır (London 1928).

BİBLİYOGRAFYA:

Kâmus Tercümesi, "a'shâ" md.; Âmidî, *el-Mû'telif ve'l-muhtelif* (nşr. F. Krenkow), Kahire 1354 — Beyrut 1402/1982, s. 12-20; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 54-55; II, 276; Süyûtî, *el-Mûz-hir* (nşr. M. Ahmed Câdelmevlâ v.dğr.), Kahire, ts. (Dâru l-hyâi'l-kütübî'l-Arabiyye), II, 456-457; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 133; Sezgin, *GAS*, II, 186-187, 198, 213, 272, 330, 335-336, 345-346, 366, 383, 385-386, 463; Abdülvehhâb es-Sâbûnî, *Şu'arâ' ve devâûn*, Beyrut 1978, s. 47-50; "A'shâ", *İTA*, I, 585; "al-A'shâ", *EI*² (Fr.), I, 710.

HULUSİ KILIÇ

A'ŞÂ, Meymûn b. Kays

(ميمون بن قيس الأشع)

Ebû Basîr Meymûn b. Kays
b. Cendel el-Bekrî
(ö. 7/629 [?])

Câhiliye devri şairlerinden.

Gözündeki görme zayıflığı sebebiyle A'sâ lakabıyla anılmış olup ileri yaşlarda gözlerini büsbütün kaybetmesinin de bu lakabı almasında rolü olmuştur. Yine aynı sebeple Ebû Basîr künyesini almış, A'sâ adlı diğer şairlerden ayırmak için de kendisine el-A'sâ el-Ekber veya A'sâ Bekr denilmiştir.

Yemâme'nin Menfûha vahasında küçük bir köy olan Dûrnâ'da yaklaşık olarak milâdî 565'te doğdu. Gözlerinden rahatsız olması onu, şiiri kazanç vasıtası olarak kullanmaya sevketti. Bu maksatla Mezopotamya'yı, Suriye ve Arabistan yarımadasını birkaç defa dolaştı, hatta Habeşistan'a kadar gitti. Bu seyahatleri sırasında Hîre Meliki İyâs b. Kabîsa, Hadramut'ta Kays b. Ma'dikerib, Yemâme Meliki Hevze b. Ali ve daha pek çok ün-